

Підготовка студентів до навчання народному танцю учнів молодшого шкільного віку

Комар Ольга Анатоліївна¹

Опубліковано	Секція	УДК
14.08.2023	Освіта/Педагогіка	378.018.8:373.5.011.3-051:793.3]:37.016:373.31(045)

DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.8251918>

Ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

Анотація. У зв'язку з російською військовою агресією, яку переживає наша держава, національно-патріотичне виховання стає одним з ключових напрямків у роботі закладів освіти України. Виховна діяльність у цьому напрямку здійснювалася протягом усіх років незалежності України, проте часто була, або формальною, або її ефективність бажала би бути дієвішою.

У поданій статті йдеться про підготовку студентів до навчання народному танцю учнів молодшого шкільного віку. У сучасному періоді становлення української держави назвичайно важливо формувати у молодого покоління любов і повагу до своєї Батьківщині, знати її традиції, зберігати їх тощо. Тому нині так важливо у дитячих хореографічних колективах приділяти увагу народному танцю. Оскільки простежується проблема недостатньої компетентності сучасного вчителя-хореографа, як щодо історії і традицій рідного народу, так і щодо сучасних національних символів та цінностей, то підготовка студентів спеціальності «Хореографія» має бути у значній мірі направлена на позитивні україноцентричні традиції; здобуття досвіду щодо виховання патріотизму в дітей та молоді. Основою народного танцю є фольклорне першоджерело, тому важливо студентам вивчати фольклористику під час теоретичної підготовки. І у процесі практичної підготовки вивчення народного танцю студенти паралельно вивчають обряди певного етносу, оскільки у своїй практичній діяльності вони продовжать зберігати етнокультурну символіку, традиції глибинного розуміння танцю й пластичного коду українців.

Через екстраполяцію набутого теоретичного і практичного досвіду на дитячий хореографічний колектив у майбутнього педагога формується інтегроване уявлення про національну культуру та сприяє розвитку національної свідомості у молодого покоління українців.

Ключові слова: підготовка студентів, дитячий хореографічний колектив, учні молодшого шкільного віку, народний танець.

Preparation of students for teaching folk dance to primary school pupils

Annotation. Due to the russian military aggression that our country is experiencing, national and patriotic education is becoming one of the key aspects of work for Ukrainian

¹ доктор педагогічних наук, професор, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, <https://orcid.org/0000-0003-0289-2359>

educational institutions. Educational activities in this area have been carried out throughout the years of Ukraine's independence, but they were often either formal or their effectiveness could have been improved.

The article deals with the preparation of students for teaching folk dance to primary school pupils. In the modern period of formation of the Ukrainian state, it is extremely important to form in the younger generation love and respect for their homeland, to know its traditions, to preserve them, etc. That is why it is so important to pay attention to folk dance in children's dance groups. Since there is a problem of insufficient competence of a modern teacher-choreographer, both in terms of history and traditions as well as modern national symbols and values, the training of students majoring in Choreography should be largely focused on positive Ukrainian-centric traditions and gaining experience in fostering patriotism in children and youth. The source of folk dance is the folklore, so it is important for students to study it during their theoretical training. And in the process of practical training in folk dance, students simultaneously study the rituals of a particular ethnic group, as they will continue to preserve ethno-cultural symbolism, traditions of deep understanding of dance and the plastic code of Ukrainians in their practical activities.

By extrapolating the gained theoretical and practical experience to a children's dance group, the future teacher develops an integrated understanding of national culture and contributes to the development of national consciousness in the younger generation of Ukrainians.

Key words: student training, children's dance group, primary school pupils, folk dance.

Вступ

Нині покладається велика відповідальність на збереження та розвиток традицій народного танцю в дитячих хореографічних колективах. Це є однією з найважливіших соціально-культурних проблем сучасного суспільства. Вивченню цієї проблеми присвячені теоретичні та практичні дослідження з педагогіки, фольклористики, хореографії, культурології, що спрямовані, насамперед, на збереження і вивчення традицій свого народу, виховання національної самосвідомості та самоідентичності.

Збереження та розвиток традицій української танцювальної культури є своєрідним ланцюжком між минулими та майбутніми поколіннями. У танці кожного народу у символічній формі зафіксовано та наочно представлено елементи світогляду, обрядово-побутових дій, трудового процесу, характер нації, взаємини між людьми, норми та правила поведінки кожної вікової групи, тобто всі сфери життя. Народний танець є основою всіх видів та жанрів сценічної хореографії: від класичного балету до сучасних танцювальних напрямків. Сучасні зміни поглядів суспільства, його трансформація, не мають впливати на дотримання ставлення до вітчизняних традицій та культури.

У зв'язку з цим особливого значення набуває проблема передачі цього історичного досвіду підростаючому поколінню, тобто залучення учнів молодшого шкільного віку до культурних традицій свого народу. Найбільш доцільним способом збереження та передачі традицій є природне, добровільне бажання та інтерес дітей в отриманні таких знань. Тому дитячі хореографічні колективи є природним середовищем для творчого самовираження дитини, важливим інструментом збереження та розвитку традицій народного танцю.[12]

Аналіз діяльності дитячих хореографічних колективів, у яких беруть участь учні молодшого шкільного віку, при школах, центрах творчості показав, що вивченню, збереженню та розвитку традицій українського народного танцю приділяється недостатня увага.

Сучасні дослідники фольклору, хореографи зуміли у народному танці продемонструвати багатство і різноманітність хореографічного мистецтва. На думку В. Верховинця, вивчення танців свого народу має стати такою самою потребою, як вивчення рідної мови, мелодій, пісень, традицій, бо в цьому закладено основи національного характеру, етнічної самобутності, які формувалися протягом багатьох століть [4]. Тому дитячі хореографічні колективи, які є середовищем для творчого самовираження, є ідеальним місцем для здійснення цього процесу.

Основи організації соціально-культурної діяльності у закладах культури, розглянуті у працях Л. Андрощук, І. Албул, О. Бурлі, В. Годовського, П. Фриза та ін.

Розробці проблеми збереження та розвитку українського народного танцю присвячені роботи В. Верховинця, К. Василенка, А. Гуменюка, С. Легкої, П. Бойка та ін. Істотну роль дослідженні виховної ролі українського народного танцю зіграли праці А. Шевчук, П. Фриза, О. Жиров, О. Мартиненко та ін.

Комплексний аналіз у рамках дослідження дозволив виявити такі протиріччя між: соціально-культурною потребою суспільства у збереженні та розвитку традицій української народної хореографії та недостатнім використанням наявних педагогічних засобів у вирішенні цієї проблеми; наявним педагогічним потенціалом соціально-культурної діяльності у збереженні та розвитку традицій народного танцю та недостатньою науковою обґрунтованістю шляхів вирішення цієї проблеми.

Метою нашої статті є питання основних напрямків діяльності майбутнього вчителя, хореографа щодо збереження та розвитку традицій українського народного танцю в дитячих хореографічних колективах, в яких беруть участь учні молодшого шкільного віку.

Результати

Танець – явище соціальне. У ньому відображено життя людей, їхні взаємини, почуття людей і пов'язане з суспільним укладом їхнього життя. У танці яскраво і колоритно виражаються почуття національної гордості, любові, гідності, радості праці, почуття піднесеності та інших проявів душі людини [2]. Мистецтво танцю життєвостверджує, воно створене людиною для людини, оспівує її велич та здоровий дух. «Народний танець – це життєлюбний вид мистецтва, пластичний портрет народу, зрима пісня, яка приховує у собі частину народної душі» [3].

Кожен народ є носієм власних, притаманних тільки йому, особливостей історичних етапів розвитку, який залежать не тільки від географічних та кліматичних умов, а й від суспільно-соціальних, економічних та політичних умов життя. Відображається це буття народу у його піснях та танцях. Національні культури мають властиві лише їм самобутні народні звичаї та обряди. Як закономірність, саме крізь призму народного танцювального та музичного мистецтва можна відтворити традиції, продемонструвати як давні, так і нові звичаї та обряди.

«Танець – один із найдавніших масових видів мистецтва. У ньому знаходять відображення соціальні та естетичні ідеали народу, його історія, трудова діяльність протягом століть, життєвий уклад, звичаї, характер» [4, 34]. Художньо відображаючи дійсність, танець передає світогляд народу, його сучасне уявлення про прекрасне і це одна з основних художніх особливостей народного танцю, в якому відображається розуміння дійсності засобами танцювальної лексики, що здавна склалася, є зрозумілою [5, 202].

У всі часи кожне суспільство було зацікавлене у збереженні та передачі майбутнім поколінням набутого досвіду. Зацікавлення до занять народним танцем останнім часом суттєво зросло. Сьогодні діяльність дитячих танцювальних колективів, які працюють у фольклорному стилі, направлена на формування хореографічних умінь і навичок

народного танцю учнями молодшого шкільного віку. Ще сто років тому зародився напрям народного танцю «стилізований народний танець», основою якого є фольклорне першоджерело, тобто традиційний танець. Це свідчить про те, що кращі твори не забуваються, а продовжують жити і розвиватись наступними поколіннями, дозволяючи нашим сучасникам «спиратися» на всю культурну спадщину в цілому. Заняття народним танцем не тільки вчать розуміти і створювати прекрасне, вони розвивають образне та просторове мислення, фантазію, сприяють гармонійному розвитку пластики дитини. Окрім того, народний танець є потужним засобом виховання національного самосвідомості. Як зазначає С.Садовенко, «українські народні танці, попри метаморфози старих форм у добу постмодерну, спрямування історичного мистецького досвіду на створення нових, динамічних, оригінальних, змістовних художніх творів, що вражають сучасників оригінальним синтезом, симбіозом різних типів, форм, інтерпретацій народних традицій та інновацій, продовжують зберігати етнокультурну символіку, берегти традиції глибинного «коріння» й пластичного коду українців» [6, 42]. Отже, народне мистецтво видобуває із глибин людської душі найкоштовніше, що стає надбанням нащадків. Специфіці роботи педагога з дитячим хореографічним колективом, у якому беруть участь учні молодшого шкільного віку, присвячені методичні рекомендації практикуючих хореографів. На підтвердження необхідності співвідношення навчального та творчого процесів велику цінність становлять роботи К.Василенка, П.Фриза, А.Шевчук та ін. [2; 3; 9;10; 11]

Підчас практичної підготовки у процесі вивчення народного танцю студенти паралельно вивчають обряди певного етносу. Перед знайомством з народними танцями викладач навчає майбутніх педагогів-хореографів тому, що керівник хореографічного колективу дає невелику історичну довідку про своєрідний лексичний матеріал, виражений у хореографічному творі, здійснює певний екскурс, розповідаючи про тему танцю, яка відображена в його композиції та костюмах. У процесі занять народним танцем у дітей формується не тільки певні хореографічні поняття, уявлення про звичаї та традиції свого народу, а й загальнолюдська культура загалом [7]. Перед керівником хореографічного колективу стоїть завдання – організувати взаємодію учнів молодшого шкільного віку із танцювальним мистецтвом, підготувати їх до подолання технічних та творчих труднощів у процесі навчання.

Опановуючи хореографію народного танцю, студенти засвоюють на рівні навичок, умінь і відчуттів використовувати танець як особливий спосіб передачі власних відчуттів та спосіб самовираження. На заняттях з народного танцю студент знайомиться з характером, темпераментом, естетичними ідеалами народу, його ставленням до добра і зла як у природі, так і в суспільному житті. Під впливом традицій та звичаїв, що транслюються як на поведінковому, так і на емоційному рівні, на заняттях з народного танцю майбутні педагоги засвоюють стереотипи поведінки партнерів. Традиційний народний танець завдяки своїм образам, які створюються за допомогою специфічних жестів, поз і міміки, позитивно впливає на розвиток у тих, хто його виконує, комунікативних здібностей. Знайомлячись у процесі занять народним танцем з різноманітним проявом людських взаємин, студенти вчать розуміти та поважати культуру і передавати свої надбання своїм вихованцям, а це сприяє розвитку у них толерантності. Майбутні педагоги поступово приходять до розуміння того, що у кожного народу склалися власні танцювальні традиції, власна пластична мова, яка характеризується особливою координацією рухів, прийомами співвідношення руху з музикою. У своїй професійній діяльності майбутні хореографи мають втілити свої надбання при роботі з дитячим колективом.

Вивчені статистичні дані розвитку хореографічних колективів, в яких беруть участь учні молодшого шкільного віку, засвідчили те, що інтерес до народної

хореографії серед дітей значний. Репертуар дитячих хореографічних колективів різної спрямованості містить різноманітні форми інтерпретації народного танцю. Однак очевидним є факт, що якість цих постановок часто не відображає традицій народу, а часом і спотворює їх. Збереження традицій не може бути здійснене без живого відгуку суспільства та інтересу до цієї діяльності в учасників дитячих хореографічних колективів закладів культури. У зв'язку з цим основними напрями діяльності щодо збереження та розвитку традицій народного хореографічного мистецтва ми вбачаємо введення предмету «Український народний танець» у програму змістової лінії «Мистецтво», або предмету за вибором «Український народний танець» у програми мистецьких факультетів педагогічних коледжів.

Для поповнення запасу знань та професійних навичок педагогу у дитячому хореографічному колективі необхідно регулярно підвищувати свою кваліфікацію, удосконалюватись у професії, розширювати кругозір, вивчаючи суміжні види танцювального мистецтва.

Узагальнивши досвід хореографів, ми можемо зазначити, що навчаючи учнів молодшого шкільного віку народному танцю, керівник дитячого хореографічного колективу ставить мету:

- «ознайомити дітей зі зразками українського народного танцю, розширюючи тим самим їхній світогляд і формуючи стійку мотивацію до вивчення танцювальної культури свого народу;
- навчити основам українського народного танцю і навчити дітей необхідних рухових навичок, умінь та знань відповідно до їхніх вікових особливостей» [8; 41].

Навчаючи учнів молодшого шкільного віку мистецтву народного танцю, хореограф ставить такі **навчальні**: сприяти формуванню навичок виконання танцювальних рухів народного танцю; розвивати почуття ритму, вміння передавати через рух характер музики, її емоційно-образний зміст; розвивати самостійність у творчості: вигадувати рухи до танців, складати композицію танцю; та **виховні завдання**: виховання наполегливості та прагнення долати труднощі; виховання духовно-моральних цінностей; виховання любові та поваги до народних традицій.

На заняттях з народного танцю педагог повинен дотримуватись наступних принципів діяльності: гуманності, системності, диференційованого підходу, нерозривної єдності навчального та творчого процесів [1,11].

Для більш якісного та ефективного збереження та розвитку традицій українського народного танцю у дитячих хореографічних колективах закладів культури на основі діяльнісного підходу педагог має здійснювати організаційні (планування, розміщення інформації про діяльність дитячих хореографічних колективів; наявність творчого діалогу між педагогом та дітьми; пробудження інтересу дітей до вивчення народного танцю та національної культури; постійний контроль та оцінка освоєння танцювального матеріалу); методичні умови (заняття народним танцем у дитячому хореографічному колективі і під час наступних соціально-культурних функцій: освітньої, виховної, креативної, комунікативної, розвивальної).[12]

При цьому для більш ефективного розуміння та освоєння навчального матеріалу педагог використовує такі методи, як: словесний, наочно-ілюстративний, практичний, репродуктивний, взаємооцінний. Засобами у навчально-творчому процесі є: народний танець, фольклор, музика, пісні, відеоматеріали.

Продуктивними формами освоєння навчального матеріалу у дитячому хореографічному колективі є: практичні та теоретичні заняття (групові, дрібногрупові, індивідуальні), перегляд відеоматеріалів, творчо-ігрові заняття, контрольні та відкриті уроки, творчі лабораторії, фестивально-концертна діяльність колективу. Кожна форма

проведення занять у дитячому хореографічному колективі передбачає контроль та перевірку якості освоєння матеріалу.

З педагогічної точки зору співтворчість у процесі навчання українському народному танцю, виховує в учасників дитячого колективу: вміння працювати в команді; розуміння єдиної мети, яка працює на загальний результат; сприяє формуванню почуття відповідальності кожного учасника колективу за якісне виконання завдання педагога. Дитячі хореографічні колективи виконують не тільки навчальну функцію, закладаючи технічні основи танцювального майстерності, але й вирішують важливі завдання: збереження та передача досвіду від старшого покоління молодшому; залучення учнів молодшого шкільного віку до національного багатства свого народу; виховання художньо та естетично смаків.

Висновки

Студенти, майбутні вчителі хореографії, у процесі вивчення народного танцю усвідомлюють, що навчання учнів молодшого шкільного віку народному танцю у хореографічних колективах відіграє особливу роль, оскільки розкриває як творчі, так і фізичні можливості дитини, сприяє розвитку координації рухів та уяви, покращує емоційний стан дітей, оскільки включає вивчення не тільки основ народної хореографії, але й інших видів народної творчості. Через навчання і викладання народного танцю у майбутнього педагога-хореографа формується різнобічне та всеосяжне уявлення про національну культуру та народжується новий інтерес до її пізнання.

Своїми наступними пошуками маємо за мету дослідити питання підготовки майбутніх учителів початкової школи до національного виховання учнів молодшого шкільного віку.

Список використаних джерел

1. Бурля О. А. Формування педагогічної майстерності керівника дитячого хореографічного об'єднання: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.06 Теорія і методика управління освітою / Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. Київ, 2004. 20 с.
2. Василенко К. Ю. Український народний танець: підручник. Київ: ІПК ПК, 1997. 282 с.
3. Василенко К.Ю. Лексика українського народно-сценічного танцю. Монографія. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора мистецтвознавства із спеціальності 17.00.01 - теорія та історія культури. Київський державний університет культури і мистецтв. Київ, 1998.
4. Верховинець В. М. Весняночка : Ігри з піснями для дітей дошк. і мол. шк. в.; 5-те вид. Київ : Муз. Україна, 1989. 343 с.
5. Жиров О.А. Український хореографічний фольклор як засіб виховання у спадщині К.Ю. Василенка. *Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного університету імені В.Г. Короленка*. Вип. 7 (46). Серія "Педагогічні науки". Полтава, 2005. С. 201-207.
6. Садовенко С. М. Українська культура: сучасний дискурс // Українська культура: дискурси і дискусії XXI століття : монографія / Наук. ред. В.Д. Шульгіна, С. М. Садовенко; відп. за вип. І. В. Кузнецова: Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв; Український центр культурних досліджень. Київ : НАКККіМ, 2012. С. 14–26.
7. Салбукова Є. В., Сучасні особливості у формуванні репертуару для дитячого колективу на прикладі дитячо-юнацької хореографічної студії «Щасливе

дитинство» ім. М.П. Коломійця. *Особливості роботи хореографа в сучасному соціокультурному просторі* : зб. матеріалів V Міжнародної науково-практичної конференції, Київ, 20–21 травня 2020 р. Київ: НАКККіМ, 2020. 143 с. URL: https://nakkkim.edu.ua/images/Instytutu/nauka/vydannia/Osoblyvosti_robot_u_khoreografa_Zbirka_2020_2.pdf

8. Тараканова А. П. Танцюйте з нами : навчально-методичний посібник для вчителів хореографії (1-4 кл.) і керівників хореографічних гуртків (початковий рівень) загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів. Вінниця: Нова книга, 2010. 160 с.
9. Фриз П. І. Теорія і методика хореографічної роботи з дітьми : навч.- метод. посіб. Дрогобич: ДДПУ, 2006. 197 с.
10. Фриз П. І. Хореографічна культура як чинник творчого розвитку особистості дитини: дис...канд. мистецтвознава. К.: Київська держ. академія керівних кадрів культури і мистецтв. 2007. 201 с.
11. Шевчук А. С. Дитяча хореографія: навч.-метод. Посібник. Тернопіль : Мандрівець, 2016. 288 с.
12. Яворська О., Фриз П. Народна хореографія в системі дитячої хореографічної освіти. *Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи. Том XIII: Утилітарна цінність наукових досліджень/* [Ред.: Я. Гжесяк, І. Зимомря, В. Ільницький]. Конін – Ужгород – Перемишль – Херсон: Посвіт, 2022. С.61-63.